

דפי עיון

"ליתגודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
 אורה - זו תורה.
 וכך הוא אומר:
 "כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

במפרשים

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
 משואות-יצחק

י"ל ע"י מ. מושקוביץ, משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ג

פרשת שמות

א. חזקוני

פרק ב' פסוק א':

ב (א) וילך איש, אמר רבי יהודה בר ביזנא⁴² מהו וילך, שהלך בעצת בתו, תנא, עמרם גדול הדור היה, כיון שראה גורת פרעה גרש את אשתו, עמדו כולם וגרשו את נשותיהן, אמרה לו מרים: אבא גורתך קשה משל פרעת, פרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גוזר על זכרים ועל נקבות, פרעה לא גזר אלא בעולם הזה ואתה גוזר בעולם הזה ובעולם הבא, והלך עמרם ותחזיר את אשתו ותחזירו כולם את נשותיהן, ולפי הפשט מעשה זה * לפני גורת פרעה היה, שהרי נולדו להם אתרן ומרים קודם לכן, אלא משבא לספר מה שאירע להם בשעת גזירת מבניהם התחיל לספר גם מתחלת נשואיהם.

אלות

1. לכאורה מה קושי יש כאן המצריק ביאור?
2. שתי טענות היו למרים, מה הן ומה ההבדל הרצוני ביניהן?
3. כרשננו מסביר כי כל זה קרה לפני גזירת פרעה, למה ומה זה מננה?

* * *

ב. כלי יקר

פרק ב' פסוק א':

[א] וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי. פֶּרֶשׁ רַש"י: פָּרוּשׁ הָיָה מִמֶּנָּה וְכוּ'. וְנִרְאֶה שֶׁלְמַד זֶה מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיֵּלֶךְ אִישׁ", וְלֹא פֶּרֶשׁ מֵאִינן הֵלֶךְ וְלִהְיוֹן הֵלֶךְ. גַּם "מִבֵּית לְוִי", הָיָה לוֹ לומר וַיֵּלֶךְ אִישׁ לְוִי. אֶלָּא לְפִי שֶׁמְצִינֵנוּ לְשׁוֹן 'הַלִּיכָה' בְּגֵרוּשִׁין, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִלְכָה וְהִיְתָה לְאִישׁ אֲחֵר" (דברים כד, ב); וְהֵאשְׁמַר נִקְרָאת 'בֵּית', וְלְוִי - לְשׁוֹן חִבּוּר אִישׁ לְאִשָּׁה, כְּמוֹ: "הַפֶּעַם יִלְוֶה אִישִׁי אֵלַי"

(בראשית כט, לד), לָכֵן אָמַר: "וַיֵּלֶךְ אִישׁ מִבֵּית לְוִי", שֶׁהֵלֶךְ לוֹ מִן בֵּיתוֹ דִּהְיֵנוּ אֶשְׁתּוֹ, וּמִן חִבּוּר אֲשֶׁר נִתְלַוָּה לָהּ, וְאַחַר כֵּן חִזַּר "וַיִּקַּח אֶת בַּת לְוִי", עֲשֵׂה כֹה לְקוּחֵין שְׁנַיִם, כִּי בְנֵה הַפֶּעַם יִלְוֶה אֵלַיָּה אִשָּׁה הָרֵאשׁוֹן, וְהוּא שֶׁאָמַר: "אֶת בַּת לְוִי".

אלות

1. קרא פירוש רש"י, מה הוא מוסיף כאן?
2. איך כרשננו מסביר מלשון הפסוק את המדרש על לוישין ולקחה מחודשת?
3. כרשננו מביא פסוקים אחרים המביאים לראות את דבריו צפ"י המילים והסגנון, איך?

* * *

פרק ב' פסוק א':

"ולא הזכיר הכתוב שם עמרם ושם יוכבד.. שזה מורה על מעלת משה שהוא נבדל במעלתו מכל אדם על פני האדמה, ולפיכך לא זכר אצל אביו ואמו רק שם סתם לא שם פרטי, כי שם הפרטי מורה על איש מיוחד, ומפני שהאב והאם הם סיבה לבן, ואם היה עמרם ויוכבד סיבה למשה במה שהם בני אדם פרטיים, אז היה גם כן משה... אדם פרטי זה, והפרטי אינו נבדל מן הכלל..

ועוד: שאם זכר שמם העצמי היה משמע כי בשביל עמרם מצד שהוא אדם פרטי זה, בא ממנו הגואל לעולם, שכך היה משמע וילך עמרם ויקח את יוכבד, רצונו לומר מצד שהם בני אדם פרטיים נולד משה, ומשמע כי עמרם ויוכבד עיקר בלידת משה, כמו כל אדם שהוא מוליד בן שהוא נולד בשביל האב, שאם לא היה האב הזה לא היה הבן. ומפני שמשה רבנו עליו השלום היה מוכן לגאולה מששת ימי בראשית, ולא היה צריך רק להביאו לעולם והכנתו כבר היה, ואם לא היה לוי (עמרם?) ויוכבד היה בא על ידי אחר, ואם כתב וילך עמרם היה משמע אם לא היה עמרם לא בא הגואל לעולם כי אין שני עמרם בעולם, ולפיכך כתיב וילך איש' כי יש אנשים הרבה בעולם, ואם אין זה יש אחר."

plake

1. מה קושי מוצא פרשני צ"ל הוא כונה את פירושו?
2. אנונימיות fe הורי מה היא כאן ככונה, למה ומה משמעותה?
3. מה פירושו: "מה רבינו היה מוכן משת ימי בראשית?"

* * *

ד. ביאור יש"ד.

פרק ב' פסוקים ז'-י': (ו) ותאמר אחתו. כשראתה מרים המעשה הזה נתקרבה לראות איך יפול דבר, ואולי שמעה דברי צד פרעה שאמרה, איך מינקת לילד הזה, אם תקרא מינקת מזרית לא תרצה לבא מיראת גזירת המלך, או תלשין הדבר אל המלך, ומרים בשמעה זאת אמרה לה האלך ובו' ותינך לך. באופן שהולך יכיה שלך וישאר לך כנגד, ואמרה כן כדי להסיר החשש מלבה שתקרא את אס הילד, כי אולי לא היתה צד פרעה מתרלת לתתו לחמו פן לא תשיבהו לה: (ט) חיליבו. בא יו"ד במקום וא"ו, והוא כמו הוליכו מן הפעיל, צלם היניקי, ושרשו ילך: והינקחו לי. להיות שלי, כי היתה חושקת בו כאילו הוא צנה: (י) ותקרא שמו משה. יתכן שפועל ותקרא שב על אס הילד, כמו שעליה חוזרים הפועלים ותקח האשה, ותיניקו ותביאכו, והכוונה כי אמו קראה שמו משה והיא אמרה לבת פרעה כי מן המים וכו' כדרך שנפרש: משה. לפי דקדוק הלשון היה ראוי להקרא משוי, כי הוא הפועל, אבל אין השמות שומרים את מתכוונתם כמו הפועלים: משיתחו. אינו מדבר בעדו עם כנוי הנסתר, אלא נמלאת עם כנוי הנסתר, ואם הילד אמרה לבת פרעה, איך תקראנו משה בשביל מה שאירע לך עמו, כי את נאשית אותו מן המים, ופועל משה מורה על ההולאה וההמשכה מן המים, כמו יושני ממים רבים (תהלים י"ח י"ז):

plake

1. פרשני מנסה לתאר לנו את הקורות למה עם כל הפצויות שהיתה מלווה לזכר, התוכל להסביר?
2. מנין לו שבת פרעה חקה בילד?
3. פרשני מציב כי קריאת השם היתה צ"ל האם, למה לה חשב לו וצ"ל מה הוא מכסה זאת?
4. איך האם התייחסה לכל הסיפור לפי זה?

* * *

ה. האברבנאל.

פרק ב' פסוק י': ויגדל הילד ותביאהו לבת פרעה וגו'

ספר הכתוב, שאחרי שגדל הנער, הביאתהו יוכבד הצדקת לבת פרעה, לאמר: הא לך גברתי הנער אשר נתת עמדי.

ואמנם אמרו: "ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתהו". ולפי שהשם והגדרה היא הם כפי הלשון העברית, והיא לא היתה מדברת בלשון יהודית, כי מצרית היתה לשונה. גם לא יתכן ששאלה לנשים העבריות על שמו וגזרתו, כי מה לה לצער הזה.

באור שם "משה" - דעת הראב"ע ואחרים

שמות

לכן השכל נותן

שהיא קראתהו בשם מצרי, נגזר ממלת 'הַסְרָה' באותו הלשון. ושאותו שם העתיקו כותב התורה ותרגם בלשון הקדש בשם "משה". וכן כתב הראב"ע⁹ ש"משה" היה שם מתורגם, ושבלשון מצרי היה נקרא "מוניוס". כמו שהעיד שהוא ראה בספרי הצבא שהועתקו מלשון מצרי ללשון קדר¹⁰. ואם היה הדבר כן בשם משה, מי המונע לומר כזה בשם אדם וחוה, איש ואשה, וקין, ושת, ונח, ופלג, ושאר שמות העצם מהאנשים הראשונים, שעם היותם נגזרים משמות הענינים, יתכן שהיו מועתקים ומתורגמים ללשון העברית מהלשון אשר דברו בו ראשונה. ולא תלקח אם כן מהם ראיה על היות הלשון העברית ראשונה ללשונות כלן, ושבה נברא העולם וניתנה התורה, כדברי חכמינו זכרונם לברכה הקדושים (תנחומא נח, יט). וכמו שפירשתי בסדר "בראשית"¹¹.

אלות

1. למה חשב לפרשנו להדגיש צדקתה של יוכבד?
2. יוכבד החזירה את משה לפת פרעה, וכי היתה לה ברירה אחרת?
3. פרשנו מתמודד עם קריאת השם בקובצו שניתן צ"י בת פרעה תוק כדי כה הוא מצלה מציה כאלית בתורה, מהי?
4. מה דעת חז"ל בצנין זה?

ז. קדושת לוי

פרק ב' פסוק כה':

וירא אלֵהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וידַע אֱלֹהִים יְכַלּוּם שְׂרָאָה
שֵׁיטִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁקְלוּ סְחֹרֹת כֶּסֶף שֶׁנֶּחֱטוּ סִלּוּ
טוֹבֵדוּ טְבוּרֹת זָרִים, וַיֵּדַע" שׁוֹא לִי הַחֲחִבְרוֹת וְחֹסֵי וַיֵּדַע
אֱלֹהִים" שֶׁחֲחִבְר כְּבִיכּוֹל אֶת עַלְמֵו בְּמַעֲשֵׂיכֶם טְבוּבִים
שֵׁיטְטוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְמַעֲשֵׂיכֶם טְבוּבִים שֵׁיטְטוּ לֹא יִחַחְבְּר
אֶת עַלְמֵו חֶם וְשִׁלּוּם:

או יבואר: וירא אלֵהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וידַע אֱלֹהִים" בו
יבואר כפסוק: כי פסלך בקרב שנים חודים ברוגו
רחם הזכור ויבואר על דרך משל כי עני מנקה מעשיר
למלאו שאלתו ובקשתו אשר סיכולת ביד המעשיר למלאות
בקשתו ומעשיר לריך לרבק מהשכחו בצער המני בכדי
שירחם עליו, כי כאשר המעשיר ירבק מהשכחו בצער המני
או בודאו ימלא בקשתו, כאשר סיכולת ביד המעשיר לרחם
על צער המני ולמלאות בקשתו. כן הדבר הזה, כשישראל
הם בצער, צועקים לשם יתברך לרחם עליהם, כאשר
הקדוש ברוך הוא ממלא חמיד כל שאלות עמו בית ישראל
אזי לריך האדם לרבק מהשכחו והפלתו לסקדוש ברוך
הוא, וגם הפלט לשון החתברות מלשון: גפחולו אלֵהִים וגו'
ואזי הקב"ה כביכול מחבר אי"ע להם, כדי לרחם עליהם.
וחסו: וירא אלֵהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וידַע אֱלֹהִים" וידע-הוא
החתברות, מלשון: וידע אדם" וחסו, וידע אלֵהִים" וחסו, בקרב
שנים חודים" כי הצער הוא בזמן כי למעלה מהזמן אין
שם לא צער ולא יגון ואנחה כלל. וחסו, בקרב שנים" הצער
אשר בא מהזמן חודים מלשון החתברות כניל ועל ידו
החתברות זה מסיים הפסוק, ברוגו רחם הזכור:

אלות

1. מהו הקושי האפשרי בקטע הראשון צל"ו מנסה פרשנו להשיג?
2. צל סמך מה קובץ פרשנו כי "וידע" הוא התחברות?
3. בקטע השני מביא פרשנו פסוק קשה מחקוק ומנסה דרכו לפאר את צנייננו כאן, מהו פסוק הפסוק?
4. כמה המשל של התנהגות הצעיר כלפי הצני מסביר משהו בצנייננו?
5. איך ישראל צריכים לנהוג בעת צער ומה לה צושה?
6. למה "למצלה מן הזמן אין צער"?
7. איך לפי זה מפאר פרשנו את הפסוק המסוק 6613 צל יד?

